

K návrhu Deklarácie o zvrchovanosti Slovenska

(1992)

*Vážený pán predseda, vážený pán predsedajúci,
vážená vláda, vážená Slovenská národná rada,*

v dobách veľkých premien býva obvyklé, že politickí zástupcovia ľudí sformulujú jasne svoje predstavy a tieto potom obradným spôsobom vyhlásia. Ide zväčša o slávnostné konštatovanie politickej vôle uskutočniť nejakú zásadnú spoločenskú zmenu. Keďže ide spravidla o zmenu natoľko zásadnú, že dovtedajší právny poriadok takúto zmenu nepozná, odvodzuje sa spravidla od takéhoto vyhlásenia i akýsi základný predústavný účinok, ktorý sa potom neskôr vteľ do ústavného systému. Typickým príkladom takéhoto postupu bola Deklarácia nezávislosti Spojených štátov, ktorú prijal kontinentálny kongres 4. júla 1776. Stalo sa tak v čase, keď vôľa obyvateľov severoamerických britských kolónií po samostatnosti bola nepochybne a keď všetko úsilie o uskutočnenia tejto zmeny ústavnou cestou, t. j. rokovania s panovníkom Veľkej Británie Jurajom III. stroskotali. Deklarácia jasne sformulovala vôľu vytvorif si samostatný štát, a obyvatelia, ktorých kontinentálny kongres zastupoval, jej nepochybne priznávali i viac než iba účinky vyhlásenia. Na druhej strane Veľká Británia ústavné účinky deklarácie neuznala a Severoameričania si svoju nezávislosť museli vybojovať zbraňami. Tento krátky historický exkurz som si dovoľil preto, aby sme sa dokázali pozrieť na predloženú Deklaráciu Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky nie iba pohľadom tejto chvíle, ale aj

a stálejším. Porovnanie našej predloženej deklarácie s onou americkou odhalí mnohé na predložennom návrhu deklarácie, ktoré sa tento návrh pokúša ukryť. Čo deklaruje naša deklarácia? Deklaruje prirodzené právo slovenského národa na samourčenie, deklaruje vôľu slobodne si utvárať spôsob a formu národného a štátneho života, deklaruje zvrchovanosť Slovenskej republiky ako základ suverénneho štátu slovenského národa. Ale veď toto všetko je už nie iba deklarované, ale dokonca ústavne zakotvené. Je to zakotvené v Ústavnom zákone o Česko-slovenskej federácii z roku 1968. V ústavnom zákone sa uznáva právo na samourčenie každého národa, aj slovenského. Uznáva sa právo každého národa slobodne si utvárať spôsob a formu svojho národného a štátneho života. Uznáva sa suverenita, zvrchovanosť každého národa a jeho právo na samourčenie až do oddelenia, čiže právo na vytvorenie vlastného suverénneho štátu. To všetko je už súčasťou ústavného práva viac než 20 rokov. Načo to máme znovu deklarovať a tváriť sa pritom, že prežívame historickú chvíľu? Prečo sa chceme vlámať do otvorených dverí?

Americkí kolonisti najskôr rokovali s anglickým kráľom Jurgom III., a keď sa nedohodli, vyhlásili deklaráciu. Predkladatelia našej deklarácie môžu povedať, že aj my sme celý minulý rok a začiatok tohto roku rokovali s českou reprezentáciou, nedohodli sme sa, a preto vyhlasujeme deklaráciu. Nuž, povedzme si niečo o dialektike rokovaní s českou stranou. Česká reprezentácia stavala slovenskú reprezentáciu v rokovaní pred voľbu buď federácia, alebo úplné rozdelenie štátu. Ak slovenská reprezentácia prichádzala na rokovanie s nejakým iným návrhom, napríklad s návrhom na vytvorenie konfederácie, mala dvojakú voľbu – buď ustúpiť a súhlasiť s federáciou, alebo potom uskutočniť také riešenie, ktoré je slovenská strana schopná uskutočniť jednostranne. Jediným takým riešením je vyhlásenie samostatnosti Slovenska. Slovenská reprezentácia, ktorá nesúhlasí s federáciou, musí preto ísť do rokovania s českou stranou s pripraveným riešením v zálohe. Tým riešením je rozdelenie republiky a vyhlásenie samostatnosti Slovenska.

Predložený návrh deklarácie zahmlieva takúto jasnú alternatívu tým, že opakuje formulácie ústavného zákona. Túto alternatívu zahmlievajú aj výroky predstaviteľov Hnutia za demokratické Slovensko, keď Rudolf Filkus a Milan Čič vyhlasujú, že nechcú rozdelenie Česko-Slovenska, premiér Mečiar hovorí, že Slovensko nie je pripravené na vyhlásenie samostatnosti, a pán poslanec Húška nás presvedča, že Slovensko prvýkrát vo svojich tisícročných dejinách nesusedí so žiadnou veľmocou a musíme túto príležitosť využiť na vyhlásenie samostatnosti. Či to deklarácia uvádza, alebo zakrýva, problém vyhlásenia samostatnosti Slovenska tu zostáva. Pred uskutočnením takéhoto kroku obyvatelia Slovenska majú právo, aby sa k nemu vyjadrili v referende.

Aké zabezpečenie samostatného Slovenska nám ponúkajú autori deklarácie? Premiér Mečiar minulý týždeň vyhlásil, že česká tlač vedie proti Slovensku studenú vojnu a že maďarské letectvo cvičí viac než letectvo NATO. Predseda federálneho zhromaždenia Michal Kováč povedal vyslancovi Európskych spoločenstiev v Prahe, že Európske spoločenstvá vidia problém emancipácie Slovenska povrchne. Minister medzinárodných vzťahov Milan Kňažko na otázku novinára, ktorí sú potenciálni spojenci Slovenska, odpovedal, že sa to slovenská verejnosť dozvie v priebehu niekoľkých mesiacov, a bude prekvapená, akých spojencov máme. Toto je zabezpečenie, ktoré ponúkajú autori deklarácie Slovenska.

Českej reprezentácii pri rokovaní nemáme čo vyčítať, pretože ona opakovane vyhlásila, že nemá námietky proti vyhláseniu samostatného Slovenska. Opakovane to vyhlásil aj súčasný český premiér Václav Klaus. V tom je rozdiel našich rokovaní oproti rokovaniam amerických kolonistov s anglickým kráľom Jurajom III. Ale porovnávanie s americkou Deklaráciou nezávislosti už končím, pretože niet čo porovnávať. Rád by som však uviedol iné porovnanie. Rokovania s českou stranou o uzavretie zmluvy medzi oboma republikami sa viedli z iniciatívy Kresťanskodemokratického hnutia, preto mám morálne právo porovnať postoj KDĽ s niektorými inými

postojmi. Základnou úlohou a základným problémom politiky je nastoliť a zabezpečiť stabilitu medzi občanmi, medzi národmi a medzi štátmi, pretože stabilita je predpokladom mieru. Stabilita politiky sa začína stabilitou politikov, stabilitou v ich vyjadrovaní, stabilitou v cieľoch, ktoré presadzujú.

Pre KDH je národná myšlienka nádhernou myšlienkou zakladajúcou solidaritu medzi ľuďmi. V súlade s medzinárodným právom považujeme slovenský národ za zvrchovaný už teraz. Výkon svojej zvrchovanosti uskutočňuje spolu s českým národom v spoločnom štáte. Súhlas pre spoločný výkon zvrchovanosti môžu Slováci aj Česi kedykoľvek stiahnuť a môžu kedykoľvek vytvoriť svoj samostatný štát. Toto právo považujeme za neodňateľné. Súčasťou nášho programu je vytváranie podmienok na rozširovanie samostatného výkonu svojej zvrchovanosti. Tento program uskutočňujeme v priateľstve a porozumení s inými národmi, ako sme to dokázali už v našej doterajšej politike. Rozširovanie zvrchovanosti slovenského národa však uskutočňujeme nie rozbíjaním existujúceho štátu, ale zapájaním Slovenska do rozširujúcej sa spolupráce národov a štátov. Táto naša línia je trvalá a nemení sa, aj keď sa menia historické okolnosti. Pripomeniem niektoré fakty a ospravedlňujem sa, ak bude medzi nimi aj môj citát. V týždenníku *Tvorba* číslo 10 v marci 1990 som povedal: „Pre Slovákov má určitý význam perspektíva ich národného rozvoja.“ Tú vidím v Česko-Slovensku s tým, že keby v budúcnosti malo dochádzať k nejakej európskej alebo stredo-európskej integrácii, Slováci by zrejme chceli v tejto integrácii vystupovať ako samostatný subjekt, nie iba sprostredkovane cez Česko-Slovensko. Projekt KDH vlastnej hviezdičky a vlastnej stoličky pre Slovensko v Európe sa stal okrídleným a stále na ňom zotrváваме. KDH predložilo návrh uzavretia zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou. Práve zmluva, slobodne uzatváraná, je právnym výrazom zvrchovanosti. Ako kontrastuje s týmto našim postojom postoj niektorých iných. Koncom novembra 1989, keď ešte v Bratislave na Námestí SNP prebiehali demonštrácie proti Ko-

munistickej strane, vrátil sa do Bratislavy po rokoch emigrácie Marián Šťastný už ako predseda Svetového kongresu Slovákov. Chcel vystúpiť na námestí a pozdraviť demonštrantov. Milan Kňažko mu vystúpenie nechcel dovoliť. František Mikloško a ja sme vtedy prehovárali Milana Kňažku, aby umožnil Mariánovi Šťastnému vystúpiť. Milan Kňažko nakoniec súhlasil, ale žiadal, aby Marián Šťastný nepoužil vo svojom prejave názov Svetový kongres Slovákov. Som rád, že Marián Šťastný je dnes tu, v tejto sále ako hosť.

Predseda HZDS a premiér Vladimír Mečiar povedal 10. augusta 1990 v Práci – citát: „Vyjadrili sme záujem na zachovaní štátneho zväzku Čechov a Slovákov. Nemienime ho rozbiť. Neriešili sme otázky konfederácie, nakoľko pre náš existujúci systém a sústavu medzinárodných vzťahov nie je prijateľná.“ 5. augusta 1990 v Národnej obrode povedal: „Myšlienku štátnej zmluvy, ktorú navrhujú niektorí naši občania, odmietli. Tá zodpovedá skôr konfederácii, tomu rozsahu činnosti, ktorý zostáva spoločný, zodpovedá ústava federácie.“ Pán Mečiar povedal v Národnej obrode 5. decembra 1990: „Zdôraznil som, že vzhľadom na nevelkú početnosť týchto sil“ (poznámka – v Čechách, ktoré nechcú federáciu) „ich do federácie nielen dotlačíme, ale ak by sa to ukázalo ako úplne nevyhnutné a ako jediná možnosť, tak ich do nej hoci aj dokopeme.“ Dňa 28. októbra 1990 pán Mečiar podpísal v Slavkove vyhlásenie aj s nasledujúcou vetou: „Potvrďujeme našu pevnú vôľu zachovať a ďalej rozvíjať federatívne usporiadanie spoločného štátu Čechov a Slovákov.“ Ten istý pán Vladimír Mečiar neskôr presadzuje konfederáciu, proti ktorej toľko brojil. Ešte neskôr vyhlásil, že federálna ústava prestane platiť okamihom prijatia slovenskej ústavy – rovnako dnes – a dnes robí spolu so svojimi českými partnermi praktickú politiku smerujúcu k rozbitiu existujúceho štátu bez priameho vyjadrenia sa obyvateľov. Ešte viac než postoje v minulosti sú pre KDĽH dôležité vyhliadky a postoje politikov v budúcnosti. Aké bude zvrchované Slovensko v budúcnosti? Bude v ňom vládnuť demokratický režim podporujúci priateľstvo medzi svojimi občanmi? Vyvoláva v nás

znepokojenie, že návrh deklarácie predkladá hnutie, ktoré neustále s niekým zápasí, vždy má nejakého nepriateľa, pravidelnou súčasťou jeho politických metód sú vyhrážky. Je schopné takého hnutie úmeme svojej politickej zodpovednosti zabezpečiť demokratické stabilné a prosperujúce Slovensko? Spoločný štát Slovákov a Čechov vznikol v roku 1918 na základe dohody našich predkov. Neskôr v jeho dejinách nachádzame viaceré akty, ktoré možno kvalifikovať ako porušenie pôvodnej dohody, ale z historického hľadiska také akty nikdy nedosiahli význam pôvodnej dohody. Aj tak tieto akty neskôr priniesli nešťastie svojim pôvodcom, pretože zmluvy treba dodržiavať. Prijatie predloženej deklarácie Slovenskou národnou radou bude znamenať jednostranný krok Slovenska. Prijatie deklarácie poskytne zámienku politickým silám v Českej republike, aby aj ony prijali jednostranné akty. Takýto vývoj povedie zákonite k neústavnému rozpadu Česko-Slovenska. KDĤ sa nechce podieľať na tomto vývoji od samého začiatku. Bránime overené postupy demokracie a ústavnosti. My chceme naplniť zvrchovanosť Slovenska postupnými krokmi jeho politického, hospodárskeho, kultúrneho budovania a upevňovania.

Slovensko môže už teraz rozhodovať o svojich vnútorných veciach a nadväzovať zahraničné styky, nakoľko na ne má. My šírieme priaznivý obraz Slovenska vo svete. Zvrchovanosť Slovenska sa môže plne uskutočniť iba členstvom v európskych integračných zoskupeniach. Mimo nich bude Slovensko iba chudobným a izolovaným ostrovom. Do nich sa dostaneme konštruktívnou a stabilnou politikou, nie jednorazovými vyhláseniami. Slovensko sa ocitlo na rázcestí svojho dejinného vývoja. Existuje jediný poctivý a legitímny, navyše i ústavný prostriedok na voľbu ďalšej cesty – opýtať sa občanov jasne formulovanou a zrozumiteľnou otázkou, s jasne vymedzenými ústavnými účinkami. Pravda, to znamená pre politikov isté riziko, že občania rozhodnú inak, ako by si to želali oni. Preto sa tu rozohral nebezpečný poker s emóciami obyvateľov druhej republiky. Je to hra s politickými tlakmi, ktoré by mali vyústiť do chyb-

ného kroku protivníka. Ide tu totiž o to, dotlačiť českú reprezentáciu k neústavným krokom. Preto nebol zvolený prezident Havel, hoci sa to nikto zo slovenských politických strán, ktoré ho nevolili, ani príliš neusilovali zdôvodniť. Na to slúži i Deklarácia o zvrchovanosti Slovenska. Je to hazardná hra s vecou, ktorá by mala byť pre každú Slovenku a pre každého Slováka svätá, s vecou, o ktorej by sme mali rozhodnúť všetci, a nie iba politici. Deklarácia toho, čo je, a hmlisté naznačenie budúcich zmien sa z čistého aktu nášho národa stáva nástrojom nátlakovej politickej hry. Je to hra smerujúca k politickej destabilizácii tohto priestoru Európy, hra cynicky kalkulujúca s citmi nášho národa, hra, ktorá len hmlisto naznačuje, pretože svoje skutočné ciele proste formulovať nechce. V takejto hre Kresťansko-demokratické hnutie hrať nebude, pretože je to úmyselné uvádzanie slovenského národa do omylu, že tu ide o národné záujmy. Z týchto dôvodov budú poslanci KDĽH hlasovať proti predloženej deklarácii, vidíme v tom hlasovanie za slovenské záujmy, vidíme v tom ochranu Slovenska pred hazardnou politikou. Ďakujem vám.

Prejav prednesený na 3. schôdzi SNR konanej 17. júla 1992